

DANSK KRONIK

Ændring af retsplejeloven og straffeloven.

De i NTfK 1960, p. 62, omtalte forslag til ændring af straffeloven og retsplejeloven (personundersøgelser i straffesager, jurisdiktionskompetence m. v.) er nu vedtaget uændret i folketinget og stadfæstet (lov nr. 138 og 139 af 31. marts 1960).

I forbindelse med ændringen af straffeloven, der bl. a. omfatter spørgsmålet om fradrag af varetægtsfængsling i idømt frihedsstraf m. v., er der udstedt en ny kgl. anordning — nr. 147 af 4. april 1960 — om beregning af afsoningstiden for personer, der er idømt frihedsstraf, arbejdsstraf eller sikkerhedsforvaring, og som har været underkastet varetægtsfængsel efter dommens afsigelse.

Rigsadvokatens meddelelsesblad.

I meddelelsesbladet for marts 1960 behandles bl. a. spørgsmålet om tiltalefrafald over for åndssvage. De tidligere regler herom er ophævet ved lov nr. 192 af 5. juni 1959 om forsorgen for åndssvage og andre særligt svagt begavede, jfr. herved NTfK 1959, p. 88, — og i rigsadvokatens instruktion udtales, at der således i fremtiden i de tilfælde, der hidtil har været afgjort med tiltalefrafald efter åndssvage-loven, må rejses tiltale med påstand om *dom* til åndssvageforsorg efter straffelovens § 70. Det udtales dog videre, at der kan forventes frafaldet tiltale for personer, der allerede er inddraget under åndssvageforsorg, — når der ikke er forbundet nogen betænkelighed ved, at anklagemyndigheden er uden indflydelse på udskrivningsspørgsmålet.

Arbejdsanstalter.

Det af socialministeren i november 1959 fremsatte lovforslag vedrørende arbejdsanstalter (et ændringsforslag til lov om offentlig forsorg), der nævntes i NTfK 1960, p. 64, er nu gennemført uden realitetsændring (lov nr. 113 af 31. marts 1960). Det er bestemt, at betegnelsen „arbejdsanstalt“ skal ændres til „forsorgshjem“.

Behandlingsinstitutioner for alkoholskadede.

I NTfK 1960, p. 64, omtaltes, at indenrigsministeren havde fremsat forslag til *lov om ændring i lov om sygehusvæsenet*, hvorefter der fastsættes regler om refusion af kommunernes udgifter ved driften af sådanne institutioner. Dette forslag er nu gennemført uden større ændringer (lov nr. 118 af 31. marts 1960).

I tilslutning hertil har folketinget i slutningen af maj vedtaget et af socialministeren fremsat forslag om *ændring i lov om offentlig forsorg* (vedrørende alkoholistforsorg m. v.). Der tages her stilling til det i det såkaldte anstaltsudvalgs betænkning behandlede spørgsmål

om tvangsmæssig inddragelse under alkoholistforsorg. Hovedpunkterne i anstaltsudvalgets betænkning er refereret i NTFK 1959, p. 84, hvor de gældende regler om tvangsanbringelse på afvænningshjem også er omtalt. Det nu vedtagne lovforslag betegner — som det siges i lovforslagets bemærkninger — „i hovedsagen ... (en opretholdelse) ... af den gældende ordning, idet man dog er af den opfattelse, at ordningen bør effektiviseres, således at den i højere grad end hidtil kan finde praktisk anvendelse“. Den begrænsede udvidelse af tvangsreglerne består navnlig i, at også henvendelser fra *en læge* (— ligesom henvendelser fra pårørende og offentlige myndigheder) kan begrunde, at det sociale udvalg tager stilling til spørgsmålet om tvangsmæssig behandling; endvidere er det tydeliggjort, at tvangsreglerne, selv om princippet om deres begrænsning til forsorgsklientellet fastholdes, omfatter tilfælde, hvor børneværnsudvalget skønner, at et barn som følge af en persons — typisk faderens — alkoholisme gennem inddragelse under børneforsorg vil falde det offentlige til byrde.

Det folketingsudvalg, som har behandlet lovforslaget, udtaler i sin betænkning, „at man ikke vil udelukke muligheden for anvendelse af tvang, men at den frivillige behandling i størst muligt omfang bør tilstræbes“.

Betænkning vedrørende ungdomskommissionens betænkning om den tilpasningsvanskelige ungdom.

I 1953 afgav *ungdomskommissionen* en betænkning „Den tilpasningsvanskelige ungdom“. Betænkningen, der blev anmeldt i NTFK 1953, p. 274 ff, indeholdt en række forslag til reformer, navnlig inden for børne- og ungdomsforsorgens område, men også med hensyn til kriminalforsorgen vedrørende unge lovovertrædere. Forslagene havde overvejende karakter af forholdsvis generelle rekommandationer, som ved fortsat arbejde med problemerne måtte omsættes i mere konkrete forslag. Dette er allerede i et vist omfang sket, jfr. således udvalgsbetænkningen fra samme år om forsorgen for børn og unge, som har særlige tilpasningsvanskeligheder (NTFK 1953, p. 365), de 2 udvalgsbetænkninger fra 1957 og 1958 vedrørende børneforsorgens administration m. v. (NTFK 1957, p. 402 ff og 1958, p. 70 og 143 f) og straffelovskommissionens betænkning af 1959 vedrørende ungdomskriminaliteten, samt tildels samme kommissions betænkning af 1953 vedrørende forsorgsdomme og betingede domme — og kommissionsbetænkningen af 1956 vedrørende mentalundersøgelser.

I 1954 nedsatte socialministeriet et udvalg med den opgave efter nærmere gennemgang af ungdomskommissionens betænkning om den tilpasningsvanskelige ungdom at fremkomme med forslag om, hvilke af de i betænkningen fremsatte forslag, der kan og bør søges gennemført.

Dette udvalg, hvis formand er *direktøren for børne- og ungdoms-*

forsorgen H. Horsten, har nu afgivet betænkning; udvalget vil senere fremkomme med en supplerende indstilling vedrørende nogle enkelte spørgsmål, der endnu ikke er behandlet af udvalget, herunder det centrale spørgsmål om børnetilsynet.

Betænkningen omfatter stort set de spørgsmål fra ungdomskommissionens betænkning, som ikke er behandlet af de ovennævnte særlige udvalg og kommissioner.

Af de i betænkningen indeholdte forslag skal nævnes:

1) Til direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen bør knyttes en *psykiatrisk konsulent*.

2) Der bør — gradvis — indføres *psykiatrisk tilsyn* ved samtlige opdragelseshjem, der er beregnet for børn og unge med adfærdsvanskeligheder — og ved opdragelseshjem for det vanskeligste klientel bør ansættes psykologer.

3) Der bør søges bevillingsmæssig hjemmel for ansættelse af 6 *børneværnskonsulenter* som bistand for børneværnsudvalgene.

4) Der fremsættes forskellige forslag med henblik på at fremme bestræbelser på at få børn, der fjernes fra hjemmet, anbragt i *privat pleje*; i forbindelse hermed foreslås en nærmere undersøgelse af værdien af plejehjemsanbringelserne.

5) Udskillelse af de tidligere *optagelseshjem* og *iagttagelseshjem*, der er beregnet for børn eller unge, som har udvist adfærdsvanskeligheder, og for hvem en støtte af kortere varighed med hensyn til undervisning og opdragelse må anses for tilstrækkelig, eller som er beregnet til iagttagelse i tilfælde, hvor der er tvivl om, hvorledes et barn bør anbringes.

6) Udnyttelse af den ved forsorgslovens ændring i 1958 tilvejebragte hjemmel til at yde *rådgivningsklinikker for børn* offentlige tilskud; der fremsættes forslag vedrørende klinikkerne ledelse m. v.

7) Hjelpeforanstaltninger over for *svagt begavede unge*; det foreslås, at der over hele landet tilvejebringes en kuratorordning gennem en udbygning af skolevæsenet og arbejdsanvisningen.

Med hensyn til de forskellige spørgsmål vedrørende *unge lovovertrædere* henholder udvalget sig til de særlige betænkninger om dette spørgsmål. Udvalget henstiller dog, at direktoratet for fængselsvæsenet og Dansk forsorgsselskab er opmærksom på spørgsmålet om oprettelse af flere *ungdomspensioner* for unge løsladte.

Betænkning fra børne- og ungdomsforsorgens pædagogiske nævn.

Med hjemmel i forsorgslovens § 150 A, som affattet ved lovændringen i 1958, blev der nedsat to nævn til behandling af henholdsvis de økonomiske og pædagogiske spørgsmål vedrørende børne- og ungdomsforsorgen. Om det pædagogiske nævn bestemtes, at det navnlig skulle behandle følgende spørgsmål:

a) Fastsættelse af retningslinier for den fremtidige udbygning af børne- og ungdomsforsorgen og dens institutioner.

b) Undervisning og uddannelse på institutionerne, herunder principielle spørgsmål i forbindelse med godkendelse af undervisningsplaner i henhold til § 158.

c) Planlægning af forskningsopgaver og statistiske undersøgelser inden for børne- og ungdomsforsorgen.

d) Udarbejdelse af forslag til uddannelse af ledere og medarbejdere ved børneforsorgens institutioner.

e) Problemer i forbindelse med efterværnet.

Det pædagogiske nævn, hvis formand er *direktøren for børne- og ungdomsforsorgen H. Horsten*, har nu afgivet en betænkning om

1) Spørgsmål i forbindelse med oprettelse af *specialafdelinger* ved hjemmene for unge mænd samt tilrettelæggelsen af *forsorgen for unge med særligt alvorlige adfærdsvanskeligheder*.

2) Indretning af *behandlingshjem for unge piger* med alvorlige tilpasningsvanskeligheder.

3) Fortsat udbygning af *behandlingshjem for børn*.

I betænkningen drøftes bl. a. spørgsmålet om den samfundsmæssige tilpasning efter udskrivningen fra opdragelseshjem; der refereres en af direktoratet for børne- og ungdomsforsorgen foretaget undersøgelse vedrørende 747 børneværnselever, som i tiden 1. april 1950 — 31. marts 1951 blev udskrevet fra opdragelseshjem efter det 14. år og efter mindst 6 måneders ophold. Ca. 50 % (for ungdomshjemsleverne ca. 71 %) kom i konflikt med straffeloven (tiltalefravald eller dom til frihedsstraf) i løbet af en 5-års periode. Udvalget konkluderer, at resultaterne for ungdomshjemsgruppens vedkommende ligger væsentligt under det ønskelige, og at der må gøres et alvorligt forsøg på at nå bedre resultater.

Endvidere redegøres for det meget betydelige antal rømninger fra opdragelseshjemmene. I forbindelse hermed refereres en redegørelse af overlæge Jan Sachs, der „ud fra et samfundsmæssigt og individuelt synspunkt anser ... rømningerne for yderst uheldige, bl. a. fordi de som regel er kriminalitetsskabende, og ... mange udviklingsmuligheder på afgørende måde forspildes, fordi vi ikke, bl. a. ved hjælp af vel indrettede specialafdelinger, er i stand til at forhindre rømninger eller nedbringe deres antal.“

Blandt nævnets forslag inden for den ramme, der er angivet ved de ovennævnte 3 punkter, bemærkes:

Der foreslås oprettet lukkede *specialafdelinger* ved 3 opdragelseshjem for unge og herudover lukkede *observationsafdelinger* for unge sigtede ved 3 andre hjem; forslaget er på linie med straffelovkommissionens henstilling om bestræbelser på at begrænse anvendelsen af varetægtsfængsling over for unge.

Der fremsættes forslag om 3 nye *behandlingshjem* for henholdsvis unge mænd, unge piger og børn samt om udbygning af nogle af de eksisterende hjem.

Med hensyn til *behandlingsmetoderne* ved hjemmene for de unge

med særlige tilpasningsvanskeligheter foreslås bl. a.: Opdeling i mindre afdelinger (elevgrupper), nye beskæftigelsesformer, mere varierende fritidsbeskæftigelse, specialbehandling af de vanskeligste unge (udvidelse af medarbejderstaben, tilknytning af særlig sagkundskab, psykolog og socialrådgiver).

L. Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK.

Debatten om fængselsvesenet er for lengst stilnet av. I 2 kronikker i „Aftenposten“ (27. og 29. februar) gjorde ekspedisjonssjef *Halvorsen* rede for fængselsvesenets stilling i dag og for de byggearbeider som dels er avsluttet og dels er i gang. Gjenoppbyggingen av fængslene i Finnmark, som ble ødelagt under krigen, er nå ferdig. Man har fått et nytt fængsel i Vadsö og et nytt, lite fængsel i Hammerfest, og de små fængslene i Vardö og Kirkenes er blitt modernisert. Det er i gang arbeid med å reise en ny lukket avdeling ved Ila sikringsanstalt, og byggearbeid er begynt for nye fængsler i Stavanger og Drammen. Fængselsvesenet har også flere andre prosjekter under arbeid. — Under budsjettdebatten i Stortinget 1. mars uttrykte flere representanter håpet om at det i de nærmeste år måtte bli mulig å få reist en del nye fængselsinstitusjoner.

Norsk Psykiatrisk Forening har på grunnlag av drøftinger på medlemsmøter rettet en henvendelse til Storting og Regjering i anledning av den kritikk som er fremkommet mot fængselsvesenet. I uttalelsen anføres det at enhver bruk av mekaniske tvangsmidler fra psykiatrisk synspunkt er en uting. Det er imidlertid ikke noe påfallende i at slike midler, i særlig vanskelige enkelttilfelle, er i bruk i fængslene. Fangenes reaksjoner er ofte bevisste protester mot samfunnet med dets lover og rettshåndhevelse. Og i de fleste tilfelle er det sikkerhetshensyn mer enn psykiatriske problemer som nødvendiggjør bruken av mekaniske tvangsmidler. Fra psykiatrisk hold finner man det riktig å gi uttrykk for hvor prinsipielt viktig det er å komme vekk fra bruken av slike reaksjonsmidler så snart som mulig.

Når det gjelder bruk av ataraxica, jfn. foran s. 73, uttales det at man her må ha for øye at det kan være forskjell på å bruke disse midler i behandlingen av sinnslidelser og å anvende dem til å pasifisere vanskelige, ikke sinnssyke fanger. Det kan være tvilsomt om det er adgang til å bruke disse medikamenter mot fangens protest. „Det er prinsipielt betenkkelig å tvinge inn på en fange et legemiddel som kan ha en inngripende virkning på hans psykiske funksjoner. Rent praktisk vil applikasjonen av disse medisiner på en protesterende fange ikke kunne skje uten bruk av mekanisk tvang som kan virke like opprørende på ham som det såkalte tvangsleie. Under enhver omstendighet er bruken av slike midler ikke noen lettvinnt løsning på

fangebehandlingens problemer. All erfaring viser at den medikamentelle behandling må følges opp med miljømessig behandling dersom en skal få nytte av den“. — I henvendelsen understrekes det at det som trengs innenfor fengselsvesenet er en rask utbygning av anstaltsvesenet, slik at en kan få muligheter for den nødvendige differensiering, og en bedring av personalets arbeidsforhold slik at behandlingsatmosfæren kan bedres.

Ved kgl. resolusjon av 22. april 1960 er det gitt regler om bruk av tvangsmidler og våpen i fengselsvesenets anstalter. — Om bruk av tvangsmidler er det fastsatt at disse kan bare brukes når forholdene gjør det absolutt nødvendig og når andre og lempeligere midler forgeses har vært forsøkt eller åpenbart vil være utilstrekkelige. Tvangsmidler skal brukes med varsomhet slik at ingen blir påført unødvendig skade eller lidelse.

Unge lovbyrtere.

Med utgangspunkt i mytteriet på Berg arbeidsskole (se foran s. 75) har representanten *Bunkholt* i Stortinget reist spørsmål om det vil være nødvendig å revidere behandlingsmetodene for unge lovbyrtere. Justisministeren nevnte i sitt svar at det etter hvert er foretatt flere endringer i behandlingen ved arbeidsskolen. Etter hans syn var det imidlertid på det rene at det var behov for ytterligere endringer. Disse spørsmål vil bli tatt opp av Straffelovrådet som har fått i oppdrag å utrede problemet med strafferettslige tiltak mot unge lovbyrtere.

Politi og barnevern.

Etterat fengselsvesenet en tid har stått i brennpunktet for den offentlige debatt, er politiet og barnevernet i den senere tid kommet i søkelyset.

Oslo byrett har avsagt et par dommer hvor politiets forhold ved pågripelser er blitt sterkt kritisert. I et spørsmål i Stortinget pekte representanten *Helge Seip* — redaktør av „Dagbladet“, det organ som har rettet de krasseste angrep mot fengselsvesenet og politiet — på den utstrakte bruk man gjør av varetektsfengsel. På bakgrunn av en sak hvor en amerikansk student ble holdt fengslet i 31 dager „for en bagatellmessig forseelse“ spurte han om Justisdepartementet fant grunn til å overveie om de gjeldende regler om bruk av varetektsfengsel er tilfredsstillende. I sitt svar uttalte justisministeren at den nevnte sak var en god illustrasjon for at det er behov for å ta reglene om pågripelse og varetektsfengsel opp til vurdering, og at spørsmålet ville bli overveid av Straffeprosesslovkomiteen.

Sosialkomiteen i Stortinget ga i sin budsjettinnstilling uttrykk for at de administrative og behandlingmessige forhold ved Bjerketun verne-skole for unge piker ikke var helt tilfredsstillende. I pressen var det fremsatt sterk kritikk mot denne institusjon, og det ble hevdet at det hersket helt uverdige forhold ved skolen. Departementet har gitt ut-

trykk for at man lenge hadde vært klar over at denne institusjon burde kunne bli bedre, og at man nå vil ansette en overlege i hel-dagsstilling, og foreta flere bygningsmessige forbedringer ved skolen.

Mortifikasjon av ærekrenkelser.

Under sterk dissens kom Høyesterett i 1955 til at også en plikt-messig vitneuttalelse — avgitt fullt aktsomt, i god tro og innenfor sakens ramme — kan mortifiseres når uttalelsen inneholder en beskyldning hvis sannhet ikke er bevist (jfr. NTfK 1956 s. 257—258). Både fra flertallets og fra mindretallets side ble det uttalt at de lov-givende myndigheter burde ta spørsmålet om mortifikasjon av retts-pliktige uttalelser opp til revisjon. Etterat høyesterettsdommerne Hei-berg og Bendiksbj, som representerte henholdsvis rettens flertall og mindretall, hadde avgitt en betenkning om spørsmålet, fikk Straffelovrådet i oppdrag å overveie spørsmålet og legge frem utkast til nye lovbestemmelser.

Straffelovrådet som ved behandlingen av denne sak har vært supplert med høyesterettsadvokat *Annæus Schjødt*, har 10. mars avgitt innstilling om begrensninger i adgangen til mortifikasjon av ærekrenkelser.

Rådet har foreslått at mortifikasjonskrav blir å avvise når den som har fremsatt beskyldningen har tatt den tilbake før hovedforhandlingen på en måte som retten finner tilfredsstillende for den fornærmede. Krav om mortifikasjon blir videre å avvise når beskyldningen er fremkommet i en dom eller annen dommerhandling, samt i følgende tilfelle: „Når beskyldningen er fremsatt av et vitne under forklaring i rettsmøte eller for politi eller påtalemyndighet, eller av en part, pro-sessfullmektig, aktor, forsvarer, oppnevnt sakkyndig eller personundersøker under rettergang eller etterforskning, eller av en offentlig tjenestemann som har hatt plikt til å uttale seg. I disse tilfelle blir dog kravet om mortifikasjon ikke å avvise når uttalelsen åpenbart ligger utenfor sakens ramme eller retten finner at overveiende grunner taler for at den fornærmede bør få sannheten av beskyldningen prøvet i mortifikasjonssak mot saksøgte“.

Sedelighetsforbrytelser.

Straffelovrådet har 17. mars avgitt innstilling om endringer i straffelovens bestemmelser om forbrytelser mot sedeligheten. Rådet har foreslått at den ordning vi fikk i 1927 med faste minstestraffer ved sedelighetsforbrytelser, må bli endret, og at loven bare i tre tilfelle skal gi anvisning på minimumsstraff: Ved voldtekt til samleie, ved samleie med barn under 14 år og ved utuktig omgjengelse med en person som gjerningsmannen har hensikt i en hjelpeløs tilstand i den hensikt å fremme forbrytelsen. For alle disse 3 tilfelle foreslår Rådet en minstestraft på 1 år.

Den gjeldende lov fastsetter at villfarelse med hensyn til alderen ikke utelukker straffeskyld. Rådet foreslår at denne objektive regel blir endret ved at den får følgende tilføyelse: „med mindre ingen uaktsomhet kan legges gjerningsmannen til last i denne hensende“. — Rådet foreslår at det i bestemmelsene om utuktig omgjengelse med mindreårige skal foretas følgende tilføyelse: „Straff... kan falle bort når de som har hatt den utuktige omgjengelse, er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling“.

Rådet har fremmet forslag om at straffansvaret for incest (betegnelsen „blodskam“ foreslås opphevet) må bli begrenset til ascendentens forhold, samt til forhold mellom søsken.

Det er ellers lagt frem forslag om flere endringer i de nåværende bestemmelser.

Ved behandlingen av denne sak har foruten Rådets faste medlemmer deltatt: Rettsskriver fru *Dagny Stousland Møller*, høyesterettsadvokat *Ragnar Christophersen* og direktør, professor *Örnulv Ödegård*.

Ekteskapsforbud for sinnssyke, alkoholister m. v.

I en innstilling, datert 10. desember 1959, har komiteen til revisjon av lovgivningen om medisinske ekteskaphindringer foreslått at ekteskapsloven skal inneholde forbud mot inngåelse av ekteskap for den som er sinnssyk, som i høyere grad er hemmet i sjelelig utvikling eller sjelelig svekket eller som er forfalt til misbruk av rus- eller bedøvelsesmidler. Kongen kan etter lovforslaget gi samtykke til ekteskap, og dette kan gjøres avhengig av at vedkommende lar seg underkaste en operasjon eller annen behandling som tilsikter å oppheve forplantningsevnen.

Psykiatrisk omsorg.

Sosialdepartementet har lagt frem proposisjon (Ot. prp. nr. 69, 1959—60) til lov om psykiatrisk omsorg, en lov som vil avløse den nåværende sinnssykelov av 1848. Proposisjonen bygger i det vesentlige på en innstilling som sinnssykelovkomiteen, med direktør, professor *Ödegård* som formann, avga i 1955.

Komiteutkastet og proposisjonen har valgt en ny nomenklatur, som viser seg allerede i lovens tittel (psykiatrisk omsorg). Betegnelsen „asyl“ er erstattet med „psykiatrisk sykehus“, og betegnelsen „sinnssyke“ som er så negativt følelsesbetont, skal innenfor lovens område — på det medisinske felt — erstattes med „alvorlig sinnslidelse“.

For å få en viss oversikt over antallet av administrativt bestemte frihetsberøvelser har departementet latt foreta en undersøkelse av det statistiske materiale og har i et tillegg til prp. gitt en oversikt over antall frihetsberøvelser. Den viser at det i årene 1954—55—56 skjedde gjennomsnittlig 5.229 administrative frihetsberøvelser, mens tallet på frihetsberøvelser i henhold til straffedom (i forbrytelsessaker) var

2.265. 70 % av alle frihetsberøvelser skjedde i henhold til beslutninger av administrative organer med hjemmel i sosial- og medisinal-lovgivningen. Departementet har ansett det som et punkt av største viktighet at en pasient, som mener seg uberettiget innlagt eller tilbakeholdt, skal kunne begjære spørsmålet prøvet av et uavhengig organ og i former som sikrer en objektiv og betryggende avgjørelse. En beslutning om frihetsberøvelse på psykiatrisk sykehus bør etter departementets oppfatning kunne overprøves i sin fulle bredde, også når det gjelder utøvelsen av det medisinske skjønn og andre skjønnsmessige vurderinger. Å legge denne oppgave til de ordinære domstoler antar departementet neppe er den beste løsning. Departementet foreslår at prøvningen av disse avgjørelser skal ligge hos kontrollkommisjonen, som skal bestå av en dommer, en lege og to andre medlemmer, med dommeren som formann. Kontrollkommisjonens avgjørelser skal kunne bringes inn for en sentral spesialdomstol, kalt „Overretten for frihetsberøvelse“. Denne skal bestå av en av Høyesteretts dommere, som formann, 2 jurister som fyller vilkårene for å være høyesterettsdommer og 2 leger med spesialutdannelse i psykiatri — den ene av dem skal være medlem av Den rettsmedisinske kommisjon. — Det er ikke uvanlig at det i sinnssykelovgivningen og annen lovgivning som gir hjemmel for administrativ frihetsberøvelse bare oppstilles konstatering av et visst behov for omsorg som tilstrekkelig tilleggsbetingelse for tvangsinternerings. Departementet har søkt å presisere disse tilleggs-kriterier i lovbestemmelsene og samler dem omkring tre indikasjoner: „Behandlingsindikasjon“, „farlighetsindikasjon“ og „pleieindikasjon“. Departementet ser en slik utforming som et fremskritt i forhold til den gjeldende lov ut fra et rent rettssikkerhetshensyn.

Lovproposisjonen inneholder ellers regler om kontroll og tilsyn med pasienter i psykiatriske sykehus, pleiehjem og privatpleie, og bestemmelser om forvern og ettervern, om administrasjon etc.

Departementet legger sterk vekt på at den psykiatriske omsorg blir utbygd og har i en egen St. prp. lagt opp en plan for bygging og drift av psykiatriske sykehus.

Adgangen til å avbryte svangerskap.

Justiskomiteen — forsterket med to medlemmer av sosialkomiteen — har avgitt innstilling til proposisjon om adgang til å avbryte svangerskap. Innstillingen bærer preg av stor uenighet, og ved utformingen av hovedparagrafen er det hele fem fraksjoner. Flertallet har i prinsippet sluttet seg til proposisjonen, men har bedt departementet om en annen formulering av hovedparagrafen. Justisdepartementet har deretter antydnet et tillegg til § 1 nr. 1 (jfr. NTfK 1959 s. 90). I forhold til proposisjonen innebærer justiskomiteens flertallsforslag at „særlige disposisjoner for organiske eller psykiske lidelser hos kvinnen“ er tatt inn i lovteksten og plassert foran hensynet til levetilstandene.

Utlevering av lovbrøtere.

Fra forskjellig hold er det blitt reist kritikk mot lovproposisjonen om utlevering av lovbrøtere (jfr. s. 69), og det er nå avgjort at justiskomiteen ikke kommer til å avgi innstilling i denne sak i løpet av inneværende sesjon.

Fra rettspraksis.

Straffelovens § 157 pkt. 2 setter straff for den som vitende om at han derved utsetter andres liv eller helbred for fare, under legevirksomhet anvender noen behandlingsmåte som ikke er egnet til å helbrede eller motvirke sykdommen. Denne bestemmelse ble for nylig prøvet — vistnok for første gang — mot en lege som etter tiltalebeslutningen hadde gitt 3 pasienter store doser med euforiserende stoffer — i det ene tilfelle (overfor en kvinne) med den følge at pasienten gradvis ble gjort avhengig av narkotika, i de to andre tilfelle slik at pasientenes fortsatte avhengighet av narkotika ble muliggjort. I tiltalebeslutningen var det tatt forbehold om at det ville bli påstått fradømmelse av adgangen til å utøve legevirksomhet. — Sagen ble behandlet ved Eidsivating lagmannsrett i mai i år. Lagretten svarte nei på samtlige tre hovedspørsmål, og retten la denne kjennelse til grunn for dommen, og domfelte ble således frifunnet.

— — —

For første gang etter krigen har Oslo byrett behandlet en sak angående straffelovens § 206 (for av vinnesyke å ha fremmet andres utuktige omgjengelse eller utnyttet denne i vinnesykt øyemed). Saken var reist mot en 45 år gammel kvinne som etter forutgående avtale om deling av fortjenesten hadde latt forskjellige unge kvinner ha samleie i den leilighet hun bebodde, med forskjellige mannlige kunder som tiltalte selv hadde truffet avtale med. — Tiltalte ble dømt overensstemmende med tiltalen til en ubetinget fengselsstraff i 6 måneder.

— — —

Moss byrett dømte i juni i fjor en tryllekunstner til en straff av bot på kr. 100.— for overtredelse av straffelovens § 364, som setter straff for den som anvender noe middel eller noen fremgangsmåte hvorved en annen med sitt samtykke hensettes i hypnotisk tilstand eller i avmakt, bevisstløshet eller lignende tilstand. — Byretten fant det bevist at tiltalte under en forestilling hadde hensatt 4 unge gutter i hypnotisk tilstand idet personene fikk opphevet den naturlige bevegelsesfrihet i ben og armer, og under eksperimenter bl. a. hadde positive og negative hallusinasjoner. Personene forestilte seg at slanger kom krypende mot dem, at de dirigerte store orkestre, at de ble overfalt av maur etc. Tiltalte hadde i retten gjort gjeldende at han ikke hadde brukt hypnose, men suggesjon, og at han derfor ikke var skyldig til straff. Han påanket dommen til Høyesterett, og gjorde bl. a. gjeldende at forsøkspersonene ikke var hensatt i søvntilstand som

etter hans mening var nødvendig for å fremkalle hypnose. Høyesterett henholdt seg på dette punkt til uttalelser fra den ene sakkyn-
dige, professor dr. philos. Harald Schjelderup, som her anførte: „De
fysiologiske prøver viser at den hypnotiske trance fysiologisk sett
står den våkne tilstand langt nærmere enn søvnen. Derfor er heller
ikke søvnsuggestioner nødvendige for å fremkalle hypnose“. — Høy-
sterett kunne ikke se at byrettens oppfatning var resultat av en urik-
tig lovforståelse, og forkastet domfeltes anke.

— — —

En politikonstabel ble i herredsretten dømt etter strl. § 171 nr. 1
for å ha inngitt falsk anmeldelse til politiet om at hans bil var stjålet.
Dette ble gjort som et forsøk på å fri seg for mistanke om at det var
han selv som hadde ført bilen. Denne, som i virkeligheten var blitt
ført av ham selv, hadde kjørt på en person og senere kollidert mot en
lysstolpe. Konstabelen ble også dømt etter motorvognlovens § 17 før-
ste ledd annet punktum for uaktsom kjøring. Han ble frifunnet for
tillale om rattfylleri. I herredsretten ble han dømt til fengsel i 60
dager og straffen ble gjort betinget. Herredsretten frifant konstabelen
for påstanden om fradømmelse av stillingen. Retten bemerket hertil
at det riktignok er så at man må sette særlige krav til en politimanns
vandel, men mente at de forhold tiltalte nå ble dømt for ikke gjorde
det nødvendig med en så streng reaksjon. Det hensiktsmessige vil
være, uttalte retten, å benytte den adgang til disiplinærforføyning som
tjenestemannsloven og andre bestemmelser gir adgang til.

Både domfelte og påtalemyndigheten påanket dommen til Høyeste-
rett — påtalemyndigheten med påstand om at domfelte burde fra-
dømmes stillingen.

Førstvoterende i Høyesterett uttalte at han hadde vært i tvil når
det gjaldt dette punkt, men han var blitt stående ved at denne anke
fra påtalemyndighetens side burde forkastes. — Førstvoterende under-
streket at tiltalte var blitt frifunnet for å ha kjørt i alkoholpåvirket
tilstand. Det han ble dømt for når det gjaldt kjøringen, var at han
ikke hadde kjørt med tilbørlig forsiktighet og ikke vært mest mulig
aktpågivende.

Førstvoterende var enig med påtalemyndigheten i at domfeltes
falske anmeldelse veide tungt og at det gjorde forholdet særlig al-
vorlig at den skyldige var politimann. Når han likevel fant det etter
omstendighetene måtte være forsvarlig ikke å fradømme ham stillin-
gen, var det først og fremst fordi telefonmeldingen — med anmeldel-
sen — bar preg av å være foretatt i panikk, fremkalt av frykt for de
følger kjøringen kunne få for ham. Telefonmeldingen hadde så trukket
den uriktige politiforklaring etter seg. Førstvoterende la også vekt på
at det ikke var tanken å foranledige politiforfølgning mot noen og at
risikoen for at dette kunne skje vel heller ikke var stor. — To dommere
sluttet seg til førstvoterende, mens to andre dommere voterte for at
påtalemyndighetens anke måtte tas til følge. Med 3 mot 2 stemmer

forkastet således Høyesterett påtalemyndighetens påstand om at den dømte politikonstabel skulle fradømmes sin stilling, jfr. Rt. 1959 s. 1101—1104.

Med utgangspunkt i denne dom som i artikkelen betegnes som „et nytt og for den lovlydige borger helt uforståelig eksempel på den sykelige unnskyldningsmani i Høyesterett“, har tidligere stortingspresident *Carl Joachim Hambro* rettet et voldsomt og oppsiktsvekkende angrep på landets høyeste domstol („Akkurat!“ nr. 5). Det heter i artikkelen at mann og mann imellom sier man at ingen voldsforbryter, hvis sak når opp til Høyesterett får en ubetinget dom, med mindre han har overfalt og voldtatt en høyesterettsdommers døtre eller hustru, og man kan ustraffet stjele og kjøre fordervet et ubegrenset antall biler, hvis man ikke skulle være så uheldig å stjele nettop en høyesterettsdommers bil.

Personalia.

Dr. juris *Anders Bratholm* ble i statsråd 26. februar utnevnt som professor i rettsvitenskap ved Universitetet i Oslo, og tiltrådte sitt embete 1. april.

Generalsekretær i Norges Vernesamband *Johan Greve* har fått Kongens fortjenstemedalje i gull for sitt virke i vernearbeidet gjennom 40 år.

Grosserer *Peter U. A. Motzfeldt* som i flere år har vært formann i Oslo vernelag, medlem av tilsynsrådet ved Botsfengslet og som har virket som „prison visitor“ der i mer enn en mannsalder, er også blitt tildelt Kongens fortjenstemedalje i gull.

Midl. hjelpestatsadvokat *Finn Backer Midbøe* er blitt kreert dr. juris for sin avhandling „BøtStraff og subsidiær fengselsstraff“. Midbøe ble i mai utnevnt til sysselmann på Svalbard.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA.

Riksåklagaren *Maths Heuman* har från och med den 1 april 1960 utnämnts till president i hovrätten för Västra Sverige. Till ny riksåklagare har utnämnts hovrättsrådet i Göta hovrätt *Emanuel Walberg*. Riksåklagare *Walberg* är född 1912.

Överdirektören *Hardy Göransson* lämnar med utgången av juni 1960 vid uppnådd pensionsålder sin tjänst som chef för fångvårdsstyrelsen. Till ny chef för fångvårdsstyrelsen, vilken befattning samtidigt ändrats till generaldirektörstjänst, har utnämnts byråchefen i socialstyrelsen *Torsten Eriksson*. Generaldirektören *Eriksson* är född 1906.

Till justitieråd har från och med den 1 maj 1960 utnämnts hovrättsråden i Svea hovrätt *Arne Brunberg*, född 1909, och *Bertil Alexander*, född 1912.

På grundval av fångvårdsstyrelseutredningens betänkande (se NTFK 1959 s. 273) genomföres från och med den 1 juli 1960 en förändring av *fångvårdsstyrelsens organisation*. Överdirektörsbefattningen ändras till en generaldirektörstjänst. Vidare inrättas en ny byrå, benämnd lag- och utredningsbyrå, med uppgift att handlägga ärenden av allmänt rättslig natur samt att svara för allmänna utrednings- och planeringsuppgifter angående kriminalpolitiken. Byråorganisationen skall i övrigt liksom nu bestå av tre byråer, benämnda kanslibyrån, socialbyrån och arbetsbyrån, med i huvudsak oförändrade arbetsuppgifter. Med hänsyn till pågående utredning om möjligheterna att samordna straffregistret med kriminaltekniska anstaltens register har nu icke gjorts någon ändring av organisationen för straffregistret. Interneringsnämndens och ungdomsfängelnsnämndens verksamhet förutsättes, i avbidan på att slutlig ställning toges till bl. a. strafflagberedningens förslag till skyddslag, tills vidare fortgå i oförändrade former. Såväl styrelsens som nämndernas personaluppsättning blir betydligt utökad.

En viss utbyggnad av *kriminalstatistiken* skall nu ske. Betänkande med förslag till en omfattande utbyggnad framlades redan 1954 (SOU 1954:35). En så långtgående förändring är det emellertid nu inte fråga om; endast vissa angelägna men mindre kostnadskrävande delar av förslaget genomföres. Sålunda skall den nuvarande statistiken över brott som kommit till polisens kännedom kompletteras med uppgifter om brottsliga handlingar som begåtts av barn före fyllda femton år. En viktig förbättring, som också genomföres, är en utförligare redovisning av sådana fall, då domstol beträffande underårig lagöverträdare förordnat att han skall överlämnas till omhändertagande för skyddsuppfostran. Även statistiken om beviljade åtalseftergifter effektiviseras. Statistik skall föras över fall, då åtal eftergivits enligt lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga, barnavårdslagen, ungdomsfängelnslagen och nykterhetsvårdslagen samt enligt 20 kap. 7 § p. 2 rättegångsbalken (vissa fall av brottskonkurrens). Statistik skall även

föras beträffande sådana fall, då åtal enligt åklagarens beslut ej skall anställas på grund av att den misstänkte är sinnessjuk eller eljest psykiskt abnorm. Uppgifterna till straffregistret skall i fortsättningen göras något fylligare, så att de kan lämna ett bättre underlag för brottslingsstatistiken.

Vid årets riksdag har antagits en *ny barnavårdslag*, som träder i kraft den 1 januari 1961 (SFS 97/1960). Enligt den nya lagen skall barnavården liksom f. n. i första hand vara en kommunal angelägenhet. I varje kommun skall finnas en barnavårdsnämnd med i princip samma ställning som enligt gällande barnavårdslag. Betydelsen av en allmänt förebyggande verksamhet har starkt understrukits. I enlighet med den utveckling som ägt rum på detta område avses att särskilda kommunala organ även i fortsättningen skall kunna tillsättas för att handlägga frågor rörande allmän ungdomsvård. I fråga om barnavårdsnämndens inre organisation har bl. a. givits särskilda föreskrifter om utnyttjande av juridisk sakkunskap i barnavårdsarbetet samtidigt som nuvarande rekommendation om inval av jurist i barnavårdsnämnd bibehålles. Proceduren i barnavårdsärenden har blivit föremål för en fylligare och mera allmängiltig reglering än vad som är fallet i gällande barnavårdslag. Det främsta syftet med de nya bestämmelserna är att skapa bättre garantier för att utredningen i sådana ärenden blir fullständig och tillförlitlig. Särskilt har eftersträfvats att ytterligare tillgodose rättsskyddet för de personer som beröres av barnavårdsnämndernas verksamhet.

Ramen för samhällets barnavård vidgas genom att den nuvarande 16-årsgränsen i fråga om skyddsuppfostran och samhällsvård höjts till 18 år. I övrigt ansluter sig lagen såvitt gäller förutsättningarna för ingripanden nära till gällande rätt. I terminologiskt avseende är att märka den nyheten, att beteckningen skyddsuppfostren skall utbytas mot samhällsvård. När det gäller ingripanden i de nuvarande skyddsuppfostringsfallen, effektiviseras verksamheten genom att de förebyggande åtgärderna byggs ut och möjlighet öppnas till provisoriska omhändertaganden under utredningstiden. Vidare skall polismyndigheterna få vidgade befogenheter att ta kriminella eller eljest asociala ungdomar i tillfälligt förvar. Vad angår de omhändertagnas behandling innebär lagen främst den nyheten, att vård i enskilt hem skall ha principiellt företräde framför anstaltsvård oavsett anledningen till omhändertagandet. Bestämmelserna om de omhändertagnas behandling har i hög grad förenklats. Bestämmelserna om upphörande av samhällsvård ansluter sig i sak tämligen nära till gällande rätt. Även på detta område innebär lagen emellertid en stark förenkling av lagregleringen genom att åtskilliga föreskrifter som ansetts praktiskt betydelslösa utmönstrats ur lagstiftningen. Rätten att besluta om inskrivning av elever vid ungdomsvårdsskolorna flyttas till socialstyrelsen som centralmyndighet för skolorna. Reformen äger samband med att staten helt övertagit ansvaret för skolorna. Det kan vidare nämnas, att be-

greppen utackordering och villkorlig utskrivning slopas samt att de skilda vårdformerna i stället betecknas som vård inom och vård utom skolan.

På grundval av ett förslag (SOU 1959:24) som framlagts av särskilt tillkallad utredningsman, numera riksåklagaren E. Walberg, har genomförts ny *lagstiftning om straff för varusmuggling*. Den nya lagen, som träder i kraft den 1 januari 1961, omfattar i princip all slags införsel och utförsel av varor, som sker i strid mot gällande bestämmelser, alltså såväl gärningar, vilka innebär undandragande av tull eller avgift, som gärningar, vilka utgör överträdelser av import- eller exportförbud.

Den nya lagen innebär i fråga om bötesystemet, att åtskilliga gärningar, för vilka för närvarande stadgas normerade böter, skall straffas med dagsböter eller penningböter, högst trehundra kronor. Under straffbestämmelserna faller även gärningar, som uppfyller rekvisiten för bedrägeri enligt allmänna strafflagen eller för deklaraionsbrott enligt skattestrafflagen. Avsikten är, att dylika gärningar uteslutande skall bestraffas enligt bestämmelserna i den nya lagen. I lagen har upptagits regler om förverkande, vilka utformats i nära anslutning till de allmänna förverkandebestämmelserna i 2 kap. 16 och 17 §§ strafflagen. En väsentlig skillnad mellan å ena sidan strafflagsreglerna och å andra sidan de hittills gällande bestämmelserna om förverkande i smuggellagstiftningen har varit att, medan de förra är fakultativa och medger skälighetsprövning av domstolen, förverkande enligt smuggellagstiftningen i allmänhet inträtt som en obligatorisk påföljd, när stadgade förutsättningar är uppfyllda. Den nya lagen innebär, att domstolen får möjlighet att helt eller delvis eftergiva förverkandepåföljden, om den finnes uppenbart obillig. Bortsett härifrån överensstämmer lagen, såvitt angår förverkande av smuggelgodset, med de nuvarande bestämmelserna.

Vid Svenska kriminalistföreningens årsmöte den 6 maj 1960 omvaldes styrelsen. Ordförande i föreningen är således justitierådet Nils Beckman. Som vice ordförande fungerar professor Ivar Strahl och som sekreterare och skattnästare hovrättsassessorn Carl Holmberg.

Carl Holmberg.